

Tematikus utak a Bodrogközben és a Zemplénben

Nyelvi- és irodalmi örökség

Tematické trasy v Bodrogközi a Zemplíne

Jazykové a literárne dedičstvo

Connecting Heritages
European Regional Development Fund

Interreg
Slovakia-Hungary

www.skhu.eu

Nyelvi- és irodalmi örökség tematikus útvonala

A Tisza, a Bodrog és a Latorca folyók által közrezárt terület a Bodrogtörzs, amely egy határon átnyúló tájegység, s mint ilyen, egészen Tokajtól Nagykaposig terjed. Két-harmad része magyar területen van, de szlovákiai részét is főként magyarok lakják. Kár lenne hát szétválasztani a Zempléni és a Bodrogtörzst, már csak azért is, mert a valódi Zemplén tájegység és Zemplén vármegye egy része nem más volt, mint maga a Bodrogtörzs. Ezúttal a térség olyan emlékeit keressük fel, melyeknek jelentős nyelvi és irodalmi vonatkozásuk van.

Sárospatak – Magyarország

Sárospataki Református Kollégium

Sárospataki Református Kollégium

Itt kéz a kézben jár a reneszánsz, a reformáció, a barokk a romantika és a példátlan ütemben változó jelen. A már őskorban is lakott Sárospatakról az első írásos emlék még 904-ből származik. 1201-ben a település városi rangot kapott Imre királytól, amit később elveszített, majd évszázadok múltán újra elnyert. Sárospatak fő látványossága a Rákóczi-vár, de mivel állítólag itt született Szent Erzsébet, Sárospatakot világszerte elsősorban az Erzsébet-kultusz magyarországi központjaként ismerik. Sárospatak a reformáció és a reneszánsz magyarországi megjelenésének egyik alaphelyszíne. A híres és hírhedt Perényiek, Comenius, II. Rákóczi Ferenc vagy éppen Kossuth Lajos nevével lépten-nyomon találkozhatunk a város nevezetességeit járva.

Nagykönyvtár – Sárospataki Református Kollégium

A Sárospataki Református Kollégium Magyarország egyik legrégebbi oktatási intézménye. 1531-ben, Perényi Péter alapította. Hírnevét az is fémjelzi, hogy falai között tanult a magyar irodalom számos nagyja, többek között Kazinczy Ferenc, Szemere Pál, Erdélyi János, Tompa Mihály, Móricz Zsigmond, Gárdonyi Géza, de koptatta padjait például Besenyei György, a testőr-író, illetve nemzetünk nagyja, Kossuth Lajos is. Az épület mai, klasszicista formáját a 19. század elején nyerte el. Belépve a vaskapun, két oldalt a falakon az iskola történetének jeleit ábrázoló domborműveket láthatunk, Kopácsi Istvánét, az első tanítómesterét, valamint a cseh származású Comeniusét, a kor egyik legkiemelkedőbb pedagógusát, aki 1650-től négy éven át tanított Patakon. A kollégium város volt a városban; kapcsolatuk mindkét fél számára előnyösnek bizonyult: a város eltartotta az iskolát, a kollégium hírneve a város fényét emelte. Míg a reformáció előtt a latin nyelvű tananyagot, illetve a tanító papokon keresztül juthattak csupán el az ismeretek a tanulókhoz, a könyvek magyar nyelvű, szélesebb körű megjelenésével már egyetemes tudást szerezhettek a tanulók. A református kollégium diákjai köznemesek, kézművesek, egyszerű

polgárok és tehetősebb földművesek fiai voltak, akik a támogató főnemesek segítségével nyugati egyetemekre is eljuthattak, és útjaik alkalmával gyakran értékes könyveket vásároltak és hoztak haza.

A kollégium könyvtára egyidős a kollégiummal, így a reformációnak köszönhetően tekintélyes írásanyag halmozódhatott fel itt a világ minden tájáról. 1658-ban a Rákóczi-család gyűjteménye is ideköltözött, és mivel az egyházi témájú könyveket már a világi irodalom műremekei is kiegészítették, hamarosan iskolai könyvtárrá bővült.

Sárospataki Református Kollégium

Sárospataki Református Kollégium

Kapcsolat

Cím: Sárospatak, Rákóczi út 1.

Telefon: +36 47 311 057

Honlap: <https://www.patakcollege.hu/>

Facebook: <https://www.facebook.com/sarospatakrefi>

Rákóczi-vár

A Rákóczi-vár neve hivatalosan Rákóczi Múzeum. A környék már a 11. században királyi birtok volt, központjában a Bodrog átkelőhelyénél fekvő Patakkal. A mai várkastélyt és a hozzá kapcsolódó erődítéseket 1534 és 1542 között építtette Perényi Péter. Az épületkomplexum a 17. században, nősülés révén került a Rákóczi-család birtokába. A vár, amely a reneszánsz építészet gyöngyszeme, a Rákócziak alatt élte aranykorát. A Bodrog-parti erődítmény egészen más természetközeli képét mutatja a folyó túloldaláról, ahol a város Kispatak nevű része található. Sajnos az idő vasfoga és a Habsburgok országos robbantásai alaposan megviselték a várat és a hozzá tartozó épületeket. Szinte teljesen eltűnt például a föld színéről az egykori ágyúöntő műhely. Feltárását a közelmúltban fejezték be, ennek köszönhetően a régi műhely helyén egy informatív, modern köntösbe öltöztetett kiállítás hoztak létre. A mohácsi csatavesztésnek – mondják –, több oka is volt, amelyekből, sajnos, akár már egy is végzetes lett volna. Nem elég, hogy többszörös túlerőben volt a török sereg, az általuk használt haditechnika is sokkal fejlettebb volt a magyarokénál. Ez a tragikus tény is hozzájárulhatott ahhoz, hogy I. Rákóczi György fegyverkezésbe kezdett, és 1620-ban létrehozott egy ágyúöntő műhelyt. A műhely az évszázadok során szó szerint a földdel vált egyenlővé, a vár renoválásakor, a parkosítás során mégis sikerült megtalálni a maradványait. A feltárt helyiségek kiállításrészeiben az ágyúöntés munkafázisait mutatják be, többek között a lángkemence és az öntőakna segítségével. A műhely 1631-től 1648-ig működött, s ez alatt 80 db mezei, vagy táborig kategóriába tartozó ágyút öntöttek itt.

Rákóczi-vár – Sárospatak

Rákóczi-vár – Sárospatak

Kapcsolat

Cím: 3950 Sárospatak, Szent Erzsébet u. 19.

Telefon: +36 47 311 083

Honlap: <https://rakoczimuzeum.hu/hu/>

Katolikus templom, Kossuth-szobor – Sátoraljaújhely

Városháza – Sátoraljaújhely

Sátoraljaújhely – Magyarország

Legszebb látványt a Bodrogtköz felől nyújtanak az egykori Vezúv méretű vulkán maradványhegyei, a sátoros hegyek. Innen ered a név: Sátor-hegyek alja új hely, azaz Sátoralja-újhely. A város keleti része 1920-tól Szlovákiához tartozik. Az első feljegyzések 904-ben említik a települést, amelynek V. István adományozott városi rangot 1261-ben. II. Rákóczi Ferenc, Kazinczy Ferenc, Kossuth Lajos, Andrassy Gyula gróf és még sorolhatnánk a hírességeket, akik a város történelmét formálták. A főteret az impozáns római katolikus templom uralja. Előtte ismeretlen művész alkotása, a helyiek által humorosan csak Vasmancinak nevezett szobor áll, a Dörzszik-forrás díszes kútján. Néhány lépéssel távolabb az ország egyik legnagyobb Kossuth-szoboregyüttesét láthatjuk. A tér másik oldalán az egykori vármegyeháza (ma városháza) barokk stílusú épülete emelkedik, falai közt az 1200-as évekből is írásos emlékeket őrző Zempléni Levéltárral. A főteret koraelektikus házsor övezi. E több mint 760 éves település tele van látnivalókkal; ezúttal a nyelvi és irodalmi emlékek nyomába eredünk.

Levéltár – Sátoraljaújhely

Kazinczy-szobor – Sátoraljaújhely

Zempléni Levéltár

A Zempléni Levéltár (Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Levéltára, Sátoraljaújhelyi Fióklevéltár) az 1754 és 1768 között felépült vármegyeháza, (ma városháza) északi szárnyában kapott helyet. Berendezése műemléknek számít, hiszen – az országban egyedülként – eredeti formájában megmaradt, és 800 évesnél is régebbi írásos dokumentumokat őriz. A levéltár logikai rendjét Szirmay Antal főjegyző, híres történetíró alakította ki 1777-ben. Egyik jeles utódja a magyar nyelvújító, Kazinczy Ferenc volt, aki 1815-től 1831-ig dolgozott a levéltár munkatársaként. Az író rendezgetés közben, órákat is eltöltött a levéltári létrán, így tréfásan Kazinczy lovának is nevezték azt. Napjainkban 14 teremben őrzik az 1950-ig fennállott Zemplén vármegye és a mai Magyarország területén maradt zempléni települések, valamint az ott élő családok írásos múltját. A legrégebb dokumentumok még 1271-ből valók. Megtalálhatóak itt Bocskai, Bethlen, a Rákócziak szabadságmozgalmainak, a reformkor jeles alakjainak, köztük Kossuth Lajosnak, a levelei is. Az iratok között további olyan különleges darabokat fedezhetünk fel, mint például Dobó Istvánnak, az egri várvédő kapitánynak 1558-ból származó végrendelete, vagy Wesselényi Ferenc nádor közel száz levele. A levéltárban őrzött dokumentumok értéke felbecsülhetetlen, így érthető, hogy csak előzetes bejelentkezés és egyeztetés után tehetünk itt látogatást.

Kapcsolat

Cím: 3980 Sátoraljaújhely, Kossuth tér 5.

Telefon: +36 70 490 60 23

Honlap: https://mnl.gov.hu/mnl/bazml/satoraljaujhelyi_fiokleveltar

Kazinczy Ferenc Múzeum

A Kazinczy Ferenc Múzeum, amely a sátoraljaújhelyi főtértől egy rövid sétára található, 1990 óta egy klasszicista jegyeit máig is őrző épületben működik. Az épületet 1827-ben Sennyei Károly emeltette, és a reformkor idején az ellenzéki nemesség törzshelyének is számító Zempléni Casinonak adott helyet, ahol megfordult Széchenyi István, Petőfi Sándor, Kossuth Lajos és gróf Andrássy Gyula is.

Kazinczy Ferenc Múzeum – Sátoraljaújhely

A múzeum a helyi kulturális élet egyik pezsgő centruma. Falai közt rendezvények, pódiumbeszélgetések, koncertek és borászati bemutatók zajlanak. A családosok számára legnépszerűbb kiállítás az *Erdőjárók kalauza*, amely a csodálatos természeti adottságokkal megáldott Zempléni-hegység, a Hegyköz és Bodrogek természetrajzát tárja elénk. A szobákat bejárva megelevenedik előttünk a térség változatos geológiai története és gazdag élővilága. A gyermekek nagy kedvence a madárhang határozás, vagy éppen a gyógynövények illat után való felismerése. A múzeumban 2022 kora őszétől egy új helytörténeti kiállítást is megtekinthetünk. Sátoraljaújhelynek is van vára, amelynek régészeti feltárása során gazdag leletgyűjtés került elő. A fellelt tárgyi emlékekből jónéhányat a Kazinczy Ferenc Múzeum az *Egy eltűnt vár nyomában* című kiállításán meg lehet tekinteni. Érdekes tárlatvezetést, illetve tizenöt fő feletti csoportoknak múzeumpedagógia foglalkozást is igénybe venni, amelyhez előzetes bejelentkezés szükséges.

Kazinczy Ferenc Múzeum – Sátoraljaújhely

Kapcsolat

Cím: 3980 Sátoraljaújhely, Dózsa György u. 11.

Telefon: +36 47 322 351

Honlap: <http://kazinczyferencmuzeum.hu/>

Facebook: <https://www.facebook.com/kazinczyferencmuzeum>

Széphalom – Magyarország

A Magyar Nyelv Múzeuma

A Magyar Nyelv Múzeuma a Sátoraljaújhelyhez tartozó Széphalmon található. Az egykor önálló község eredeti neve Kisbányácska volt; a Széphalom elnevezést, amelyet Kazinczy Ferentől kapott, hivatalosan 1886-tól viseli. A Sátoraljaújhelytől mindössze 3–4 km-re lévő falucskában az egykori Kazinczy-birtokon 2008-tól áll egy pazar, modernkori szentély, mely a világ egyetlen olyan múzeuma, amely egy nemzet nyelvi hagyatékának örökségét tárja elénk. A múzeum épületét Radványi György, Ybl díjas építész tervezte. A magyar nyelv páratlan gazdagságával szembesülni egyáltalán nem száraz és unalmas dolog. Minden csalogatásnál és reklámnál többet mond, hogy aki – korosztálytól függetlenül – éppen csak benéz a múzeumba, 2–3 óránál korábban nem képes szabadulni. A *Nyelvlesen* című állandó kiállítás interaktív, játékos módon köti le még azokat is, akik eredetileg nem is voltak túlzottan kíváncsiak a múzeumba. Míg az irodalmi vezér életét kísérő eredeti tárgyakat és számos arcképét a Nyelv Múzeumtól alig pár lépésre álló díszes Emlékcarnok őrzi; a nyelvújító munkásságával és életének gyakran meglepő részleteivel a múzeum *Szokatlanul szokatlanul* című kiállításán szembesülhetünk. A nemrég renovált és sosem látott szépségében pompázó park sírkertjében nyugvó Kazinczy személye és munkássága előtt nap, mint nap zarándokok sokasága tisztelg. Az úgynevezett *Irodalmi herbáriumot* a múzeum mögötti zöld területen alakították ki, amely a növények s az irodalmi idézetek olyan egyvelege, hogy akár egy botanikus és egy magyar tanár szerelmeskertjének is hihetnénk. Előzetes bejelentkezéssel kérhető tárlatvezetés is, illetve múzeumpedagógiai foglalkozás.

A Magyar Nyelv Múzeuma – Széphalom

A Magyar Nyelv Múzeuma – Széphalom

Kapcsolat

A Magyar Nyelv Múzeuma

Cím: 3988 Sátoraljaújhely-Széphalom, Kazinczy utca 275.

Telefon: +36 47 521 236

Honlap: <https://nyelvmuzeum.net/>

Facebook: <https://www.facebook.com/nyelvmuzeum>

Kazinczy Emléksarnok – Széphalom

Kazinczy Emléksarnok

Az Emléksarnok Kazinczy Ferenc széphalmi házának helyén áll, ahol 1806-tól haláláig, 1831-ig élt családjával. Születésének centenáriuma (1859) az Akadémia egy „dicscsarnok” építését kezdeményezte. Ybl Miklós és Szkalnitzky Antal tervezésében az Emléksarnok 1873-ban készült el; 1876-tól fogad látogatókat. A klasszicista épület nem mauzóleum, hiszen Kazinczy a park sírkertjében nyugszik. Kezdetben az Emléksarnokban csupán Pesky Józsefnek az íróról 1828-ban festett portréja volt látható. Az idők folyamán relikviákból és emléktárgyakból gazdag, kiállításra alkalmas gyűjtemény halmozódott fel. A Magyar Nyelv Múzeumának megnyitásával (2008) lehetőség nyílt arra, hogy oda kerüljön az életutát méltón bemutató tárlat, és az Emléksarnok a kegyeleti feladatra fókuszálhasson. Ennek jegyében egy reprezentatív válogatást mutatunk be a Kazinczyról életében készült portrékból, illetve azok másolataiból. Ehhez csatlakozik a Kazinczy-centenárium alkalmából készített Orlai Petrich-kép Kazinczy és Kisfaludy Károly találkozásáról. A festmény emblematikusan összegezi Kazinczyt az irodalmi világban elért megbecsülését. Az író relikviáit korhű könyvek társaságában az apszisban álló, az Akadémia által 1897-ben készíttette üvegezett szekrényben helyeztük el. A bejáratról jobbra és balra a térség vármegyéinek címerzászlói függenek, jelezve az író szülőföldjéhez való szoros kötődését.

Kazinczy Emléksarnok – Széphalom

Kapcsolat

A Magyar Nyelv Múzeuma

Cím: 3988 Sátoraljaújhely-Széphalom, Kazinczy utca 275.

Telefon: +36 47 521 236

Honlap: <https://nyelvmuzeum.net/>

Facebook: <https://www.facebook.com/nyelvmuzeum>

Mantskovit Bálint Nyomatástörténelmi Múzeum – Vizsoly

Vizsoly – Magyarország

E több mint 3000 éve lakott település kiemelt szerepet kapott sétánk során. Vizsoly a Zempléni-hegység nyugati fertályán az abaúji térség talán leghíresebb községe. Egyháztörténelmi jelentősége vitathatatlan, de mivel az ősi via regia (királyi út) Kassára, és azon át egész Lengyelországba vezető útja mentén épült, gazdasági értelemben mindig is prosperáló helynek számított. A gyakran református Betlehemnek nevezett Vizsolyt és a hozzá tartozó hatalmas birtoknak a törökverő hadvezér és költő Rákóczi Zsigmond is ura volt. Akár egy egész napot érdemes rászánni Vizsolyra, ugyanis a három történelmi egyház gyönyörű templomai, a nyomatástörténelmi múzeumon túl egy geológiai érdekesség, egy földtani szempontból rendkívül izgalmas kőfejtő is van a falu határában. Bár a *Biblia* nyomtatásának konkrét vizsolyi helyszínét még mindig keresik, abban minden *Biblia*-kutató egyetért, hogy az első teljesen magyar nyelvű *Biblia* itt, Vizsolyban látott napvilágot.

Református templom – Vizsoly

A Nyomatástörténelmi Múzeum az 1929-ben Klebelsberg Kunó oktatási miniszter idején épített, felekezeti általános iskola felújított épületében kapott helyet. Itt működik a Mantskovit Bálint Könyvesház is, ahol egy friss kávé kortyolgatása közben böngészhetünk a református irodalom, kultúra és vallástörténet könyvremekei között. Még a *Vizsolyi Biblia* másolata is kézbe fogható, sőt meg is vásárolható. A múzeumban nyomdaműhely, interaktív *Biblia*-nyomdászati, 3D-s térképen követhető reformációtörténet, az egykori istállóépületben pedig Károlyi Gáspár borászata és a híres borút történelmi adaléka várnak ránk.

Feltétlenül nézzük meg a múzeum mellett álló ősi, Árpád-kori református templomot, itt megtekinthetjük a *Vizsolyi Biblia* egyik eredeti példányát.

Kapcsolat

Cím: 3888 Vizsoly, Szent János u. 123.

Telefon: +36 46 487 512; +36 70 749 8568

Honlap: <http://vizsolyibiblia.hu/>

Facebook: <https://www.facebook.com/VizsolyReformatusTemplom>

Vizsolyi Biblianyomtató Műhely

A Vizsolyi Biblianyomtató Műhely és Élménymúzeumba szintén érdemes ellátogatnunk. Még ma sincs elég tudásunk arról, hogy Mantskovit Bálint Vizsolyon egészen pontosan hol nyomtatta ki a *Bibliát*. Lehet, hogy a templomkert pincéjében, de az is lehet, hogy a nyomtatóműhely helyszínén, a Rákóczi-kúriában. Nem tudjuk eldönteni, hogy mi az igazság, inkább adjuk át magunkat az élményeknek, amelyek itt várnak ránk! A nyomtatóműhely gazdája, Daruka Mihály személye fontos tényező, ha Vizsolyba tévedünk. Műhelyében egy igazi színjátékot kerekít a *Biblia*-nyomtatás köré, amelybe bevonja a látogatókat is. Humoros és művészien érzékletes előadása után még nyomdászképzésen is részt vehetünk, amely után ki-ki nyomtathat magának egy-egy oldalt a *Bibliából*, úgy, ahogyan azt 1590-ben Mantskovit Bálint is tehette. Daruka Mihály még a nyomtatáshoz használandó papírt is a több mint 400 évvel ezelőtt alkalmazott, úgynevezett merítéses technikával állítja elő. Nem is egy, hanem mindjárt öt műhelyt találunk a Daruka-portán, amelyekben ki is lehet próbálni az eszközöket és szerszámokat. A Rákóczi-fegyverkovács műhely, a Bebek Miklós-féle hamis pénzverde, a Borosszekér építő műhely, de a Betűvető-, és a vendégek legnagyobb kedvence, az Íjkészítő műhely is vállalkozó szellemű, alkalmi mesteremberekre vár, akik életre szóló élményt szerezhetnek ebben az ízig-vérig középkori környezetben.

Vizsolyi Biblianyomtató Műhely

Vizsolyi Biblianyomtató Műhely

Kapcsolat

Cím: 3888 Vizsoly, Szent János u. 119.

Telefon: +36 30 602 7120; +36 20 272 9015

Facebook: www.facebook.com/vizsolyibiblianyomtatomuhely

Bély (Biel) – Szlovákia

Írásban először az 1214-es leleszi alapítólevélben Beyle-ként találkozhatunk a település nevével. Több bodrogközi faluhoz hasonlóan, itt sem tisztázott megnyugtatóan a név eredete. Bély birtokurai gyakran váltották egymást. 1620-ban a Sennyei-familia szakított a hagyománnyal, ugyanis több, mint 300 évre megvetették itt a lábukat.

Sennyei-kastély – Bély

Sennyei-kastély – Bély

Az eredetileg barokk stílusú Sennyei-kastélyt a magát az Aba-nemzetség leszármazottjának tartó Sennyei László építtette 1781-ben. A ma is látható rokokó-klasszicista jellegűt a későbbi átépítések során nyerte el. Az U-alakú épület a 20. században több méltatlan funkciót is betöltött. A kastély az 1990-es évekre csaknem teljesen elpusztult, de az utolsó pillanatban sikerült műemlék jellegű épületté nyilváníttatni, így megkezdődhetett helyreállítása. A központi épületben két állandó kiállítás és a könyvtár kapott helyet. Ugyanitt szemináriumokat, konferenciákat, időszakos tárlatokat, tanfolyamokat és zenei, illetve kulturális rendezvényeket is tartanak. A Sennyei-családnak emléket állító állandó kiállítás rendkívül lebilincselő, és egyben a régió egyik legkiemelkedőbb idegenforgalmi látványosságja. A *Petőfi Sándor Szibériában* című tárlat egy időnként feléledő legenda részleteiről szól, miszerint Petőfi mégsem esett el Segesváron. A kastély jelenlegi tulajdonosa nem képes tovább finanszírozni a felújításokat és az épület fenntartását, így új gazdát szeretne találni a kastélynak.

Kapcsolat

Cím: Hlavná 1 187, 076 41 Bély (Biel)

Telefon: +421 908 414 128

Királyhelmece (Kráľovský Chlmec) – Szlovákia

A már az újkőkorban is lakott Királyhelmece Bodroghköz egyik legrégebb települése. A város első ismert írásos említése az 1214-es leleszi alapítólevélből való, ahol még Heimech néven említették. Birtokurai, a Habsburgok, a Perényiek, a Rákócziak stratégiai szempontból fontosnak vélték a települést, így igyekeztek várfalakkal is megerősíteni azt. Sajnos e falakból napjainkra már nem sok maradt. Királyhelmece a 16. században már mezővárosi rangban volt, és egyben a Kárpát-medence legészakibb szőlőtermelő vidékének központjaként tartották számon. A tatárjárás, a pestis, a többször is végig söprő kolera járvány, az aktuális birtokosok csatározásai, de még a 48-as szabadságharc csatái és a következő évszázad háborúi is tragédiák sorát zúdították a városra, megtizedelve a lakosságot. A katasztrófákat tetőzte, hogy a település szőlőültetvényeit elpusztította a filoxéra járvány. A városban, amely újra és újra talpra állt, bőven akad látnivaló, amelyek kedvéért akár egy egész napot érdemes itt eltölteni. Lorántffy Zsuzsanna kastélya, a Millennium tér, vagy a Csonkavár is arra vár, hogy egyszer eljussunk oda.

Királyhelmece

Csonkavár – Királyhelmece

Királyhelmeceben született Helmecey Mihály (1788–1852) író, nyelvújító. Eredeti neve Bierbrauer volt, ezt Serfőzőre magyarosította, majd Kazinczy Ferenc tanácsára Helmeceyre változtatta. Helmecey 1804-ben belépett a piarista rendbe, a melyet 1809-ben elhagyott, és polgári pályára lépett. Királyhelmeceben élt közel 15 éven át Mécs László (1895–1978) pap költő. Mécs 1914-ben csatlakozott a premontrei rendhez. 1918-ban pappá, majd kanonokká szentelték fel. 1920-tól 1944-ig Nagykaposon és Királyhelmeceben teljesített plébánosi szolgálatot. A városban két emléktábla és 2011 óta szobor is őrzi emlékét, amelyet a róla elnevezett utcában avattak fel.

Regionális Mailáth József Múzeum

Regionális Mailáth József Múzeum – Királyhelmece

A Regionális Mailáth József Múzeum a Bodroghköz és az Ung vidék teljes kulturális örökségének gyűjtőhelye. Az épületet 1895-ben maga Mailáth József gróf építtette. Eredetileg a Tisza-szabályozó Vízársulat működött benne, most viszont a múzeum egy állandó kiállítással Mailáth Józsefre emlékezik, akinek nagy érdemei voltak abban, hogy Királyhelmece kórház, szövetkezet és a szegények számára is elérhető oktatás működjön. A térség egyik legszebb múzeumában egy látványos és látogatóbarát kiállítótér várja a vendégeket. A Mailáth-Múzeum a környék szellemi fellegetvára és kulturális központja. A helytörténeti állandó tárlaton és a Mailáth-emlékkiállításán túl időszaki kiállításokat is rendeznek, amelyekről indulás előtt mindenképp érdemes tájékoztatást kérni.

Mailáth József szobra – Királyhelmece

Kapcsolat

Cím: ul. J. Mailátha 2, 07701 Királyhelmece (Kráľovský Chlmec)

Telefonszám: +421 090 522 3435

Honlap: <https://www.kcmap.sk/hu/mailath-jozsef-regionalis-muzeum>

Facebook: <https://www.facebook.com/groups/1117557594931842/>

Borsi (Borša) – Szlovákia

A települést már az újkőkor idején is lakták, de írásos emlék Borsiról csak az 1200-as évek elejéről maradt fenn. A kastélyt és a birtokot a Perényiektől a Rákócziakig sok főúr adta-vette az elmúlt évszázadok alatt, mígnem a 20. század elejére lassú pusztulásnak indult; felújítását a közelmúltban fejezték be. Újabban a vízitúrák és egyben a történelmi kirándulások szerelmesei is megjelentek a faluban: ők a határ túloldalán lévő Felsőzsolcáról kenuval vagy kajakkal eveznek fel a Bodrogon, hogy megtekintsék a híres kastélyt.

Rákóczi-kastély – Borsi

A Rákóczi-kastély épületének falait még IV. Béla idejében húzták felt; ma a reneszánsz építészet gyöngyszemének számít. Kiterjedt alagútszeréről az a hír járta, hogy olyan szélesre vájták, hogy két lovasszekér is elfért benne egymás mellett, amelyekkel a föld alatt Sátoraljaújhelyen át egészen Sárospatakig el lehetett jutni. Az alagutakról több hiteles történet és még több legenda kering, ám teljes feltárására még senki nem tett kísérletet.

Rákóczi-kastély – Borsi

A kastélyt a múltban többször is átépítették, funkcióját tekintve félig erőd, félig lakókastély volt. Történelmi jelentőségét a véletlennek köszönheti. I. Rákóczi Ferenc felesége, Zrínyi Ilona, aki eredetileg Kassára igyekezett, hogy leendő gyermekének ott adjon életet, kénytelen volt Borsiban megállni, mivel a szülés korábban megindult. Így esett, hogy II. Rákóczi Ferenc, a későbbi fejedelem, ebben a kastélyban látta meg a napvilágot, 1676. március 27-én. Akik régebben jártak itt, nem fognak ráismerni a 2021-ben átadott, igényesen felújított épületre, amelyben most múzeum üzemel.

A 21. századi látványelemekkel építkező modern tárlat komplexen mutatja be a kastély történetét, illetve betekintést nyerhetünk abba is, hogy hogyan működött egy 18. századi nemesi birtok. A korabeli Európáról, a Rákócziak családfájáról, de még a gyermekgondozásról vagy patikai csodaszerekről és gyógymódokról is korpépet kapunk. Elmélyülhetünk a Rákóczi-szabadságharc okaiban, megismerhetjük a tábori élet titkait, de bepillanthatunk a fejedelem száműzetésben élt napjaiba is. A falakon túl pedig a vadregényes Bodrog partja hív egy kellemes sétára, vagy éppen csónakázásra.

Kapcsolat

Cím: F. Rákocziho 102/32, 076 32

Borsi (Borša)

Telefon: +421 948 140 880

Honlap: <http://www.borsikastely.hu/>

Facebook: <https://www.facebook.com/rakoczikastely/about/>

?ref=page_internal

TARTALOM

<i>Nyelvi- és irodalmi örökség tematikus útvonala</i>	2
SÁROSPATAK – Magyarország	3
<i>Sárospataki Református Kollégium</i>	3
<i>Rákóczi-vár</i>	5
SÁTORALJAÚJHELY – Magyarország	6
<i>Zempléni Levéltár</i>	7
<i>Kazinczy Ferenc Múzeum</i>	8
SZÉPHALOM – Magyarország	9
<i>A Magyar Nyelv Múzeum</i>	9
<i>Kazinczy Emlécsarnok</i>	10
VIZSOLY – Magyarország	11
<i>Vízolyi Biblianyomtató Műhely</i>	12
BÉLY (BIEL) – Szlovákia	13
KIRÁLYHELMEC (KRÁĽOVSKÝ CHLMEC) – Szlovákia	14
<i>Regionális Mailáth József Múzeum</i>	15
BORSI (BORŠA) – Szlovákia	16

Tematická trasa jazykového a literárneho dedičstva

Oblasť medzi riekami Tisa, Bodrog a Latorca sú Medzibodrožie, ktorý je cezhraničným regiónom a ako taký sa tiahne od Tokaja po Veľkých Kapušan. Dve tretiny z nich sú v Maďarsku, no aj slovenskú časť obývajú prevažne Maďari. Na západe a juhozápade Zemplínske vrchy a Zemplínske súostrovie, na severe a východe Karpaty a na juhu Veľká nížina zahŕňa tento obzvlášť rozmanitý región. Vďaka svojej polohe sa vyznačuje zvláštnym podnebíom a mimoriadne rozličnou zverou. Toto miesto je typickou perifériou, kde sa stretávajú hory a nížiny. Bola by škoda oddeliť Zemplína od Medzibodrožia, už len preto, lebo súčasťou skutočného zemplínskeho regiónu a Zemplínskej župy nebol nikto iný ako samotné Medzibodrožie. Tentoraz, takpovediac, navštívime Zemplína a Medzibodrožie „neobmedzene“, a pešo. Keďže tieto pešie stanice nie sú umiestnené v náročnom teréne, dá sa k nim samozrejme dostať na bicykle alebo autom. Rovnako, ako pri iných našich prechádzkach, ani tu sme sa nemohli snažiť o úplnosť, pretože by na to bolo málo papiera a času. V práve načrtnutej prechádzke je poradie staníc tiež návrhom na poradie preliezania.

Dôležité upozornenie: väčšina múzeí sú zatvorené v pondelok!

Sárospatak – Maďarsko

Reformované kolégium Sárospatak

Sárospatak je ako obrovské jazero v horách poznania a kultúry. Ako dážď z hôr sem prúdili všetky esencie a vedomosti z maďarskej minulosti. Slávni páni, králi, manželky a deti sa takmer hemžia históriou mesta. Šťastná, nádherná poloha v objatí Zemplínskych vrchov a rieky Bodrog urobila zo Sárospatoku historické a kultúrne dedičstvo.

Reformované kolégium Sárospatak

Prvá písomná zmienka o prehistorickom osídlení pochádza z roku 904. Už v roku 1201 získalo od kráľa Imreho štatút mesta, ktorý neskôr stratilo, potom sa stalo trhovým mestom a neskôr veľkou dedinou. Hlavnou atrakciou Sárospatoku, bohatého na kultúrne a architektonické dedičstvo, je hrad Rákóczi, no keďže sa tu údajne narodila svätá Alžbeta, ochrankyňa chudobných, je Sárospatak vo svete známy aj ako maďarské centrum Alžbetin kult.

Veľká knižnica – Reformované kolégium Sárospatak

Sárospatak je jedným z východísk reformácie a renesancie v Uhorsku. Pri štúdiu histórie mesta nájdeme aj mená slávneho rodu Perényiovcov, Komenského, ale aj Ferenc Rákóczyho a Lajosa Kossutha. Toto miesto je turistami obľúbené nielen kvôli historickým pamiatkam.

Reformačné kolégium je jednou z najstarších vzdelávacích inštitúcií v Maďarsku. Založil ho v roku 1531 Péter Perényi. Jeho povest' je poznačená aj tým, že v jeho múroch študovali mnohí veľikáni maďarskej literatúry, medzi inými Ferenc Kazinczy, Pál Szemere, János Erdélyi, Mihály Tompa, Zsigmond Móricz, Géza Gárdonyi, György Bessenyei a tiež Lajos Kossuth. Súčasnú, klasicistickú podobu získala budova začiatkom 19. storočia. Pri vstupe cez železnú bránu, na stenách z oboch strán, môžete vidieť reliéfy znázorňujúce znaky histórie školy, prvého učiteľa Istvána Kopácsiho a učiteľa českého pôvodu Komenského, jedného z najvýznamnejších učiteľov tej doby, ktorý vyučoval v Sárospatoku štyri roky od roku 1650. Kolégium bolo mesto v meste; ich vzťah

sa ukázal byť prospešný pre obe strany: mesto podporovalo školu, reputácia kolégia zvyšovala reputáciu mesta. Kým pred reformáciou sa vedomosti mohli k študentom dostať len prostredníctvom učebných osnov v latinskom jazyku a učiteľských kňazov, pri širšom vydávaní kníh v maďarčine mohli študenti získať univerzálne vedomosti. Študenti reformovaného kolégia boli synmi obyčajných ľudí, remeselníkov, obyčajných občanov a bohatších roľníkov, ktorí sa mohli s pomocou podporujúcich šľachticov dostať na západné univerzity a počas svojich ciest si často kúpovali a nosili domov cenné knihy.

Knižnica kolégia je stará ako kolégium samo, a tak sa tu vďaka reformácii mohlo nahromadiť značné množstvo písomného materiálu z celého sveta. V roku 1658 sa sem presťahovala aj zbierka Rákócziocov a keďže knihy s cirkevnou tematikou už boli doplnené o majstrovské diela svetskej literatúry, čoskoro sa rozšírila o školskú knižnicu.

Reformované kolégium Sárospatak

Reformované kolégium Sárospatak

Kontakt

adresa: Sárospatak, Rákóczi út 1.

tel.číslo: +36 47 311 057

web: <https://www.patakcollege.hu/>

Facebook: <https://www.facebook.com/sarospatakrefi>

Hrad Rákócziho

Niekdajší hrad Pálóczi nestál na mieste dnešného hradu, ale na severnej hranici mesta, no v dvadsiatych rokoch 15. storočia ho zničila skaza spôsobená vnútornou aristokraciou. Opevnenie dnešného hradu a k nemu pripojeného mesta bolo postavené v pôvodnej podobe v rokoch 1534 až 1542. O hrade Sárospatak, udalostiach, ktoré sa tu odohrali a ich národných účinkoch by som vedel rozprávať celé dni. Spočítatku hrad utrpel toľko rozbrojov, vojen a v neposlednom rade aj vlastníckych zmien, že do jeho histórie nahliadne a pochopí takmer len skúsený historik.

Rákócziho hrad, najcennejšie dielo neskororenesančnej architektúry v Maďarsku, najvýznamnejšia pamiatka Sárospatoku, je súčasťou maďarského národného dedičstva. Kto tu ešte nebol a vidí hrad prvýkrát, bude mať pravdepodobne pocit, že ste ho už niekde videli. Možno máte pravdu, pretože ho môžete stretnúť takmer každý deň, ak ešte za všetko neplatí kreditnou kartou. Obrázok hradu sa tiež pozerať späť na bankovku 500 HUF.

Je pravdepodobné, že György I. Rákóczi začal zbrojiť a v roku 1620 si založil vlastnú zlievareň kanónov. Hoci dielňa v priebehu storočí takmer úplne zanikla, pri terénnych úpravách sa našli jej zvyšky. Našťastie je o nej v celej Európe dostatok dobových záznamov, ktoré umožnili po šiestich rokoch výkopov dokončiť rekonštrukciu bývalej zlievarne kanónov. Vo výstavných priestoroch vyťažných miestností sú prezentované pracovné fázy odlievania kanónov, vrátane použitia plameňovej pece a odlievacej šachty. Zlievareň kanónov fungovala v rokoch 1631 až 1648, za ten čas sa tu odlialo 80 kanónov patriacich do kategórie poľná alebo táborovát.

Hrad Rákócziho – Sárospatak

Hrad Rákócziho – Sárospatak

Kontakt

adresa: 3950 Sárospatak, Szent Erzsébet u. 19.

tel.číslo: +36 47 311 083

web: <https://rakoczi muzeum.hu/sk/>

Hlavné námestie – Sátoraljaújhely

Radnica – Sátoraljaújhely

Sátoraljaújhely – Maďarsko

Najkrajšou časťou Medzibodrožia je pozostatok pohoria bývalej sopky veľkosti Vezúvu, pohorie Sátoros, na úpätí ktorého sa rozprestiera krajina najviac, hlavné mesto Zemplína, rodné mesto vína Aszu, mesto mnohých iných zázrakov. Pôvodný obec bol ešte na rovinách Ronyva a Bodrog, ale séria skúšok – požiar, povodeň, tatársky vpád – čoraz viac hnala mesto na úpätie hôr v tvare stanov. Bývalé sídlo župy rozdeľuje potok Ronyva, takže východná časť mesta dnes patrí Slovensku ako Slovenské Nové Mesto. Prvé záznamy obce pochádzajú z roku 904. István V. udelil Újhelymu v roku 1261 štatút mesta. II. Ferenc Rákóczi, Ferenc Kazinczy, Lajos Kossuth, gróf Gyula Andrássy a mnohí ďalší sformovali kultúrny život a históriu mesta.

Hlavné námestie zobrazuje obraz typického horského mesta. Loďovému alebo vretenovitému priestorovému systému dominuje impozantný rímskokatolícky kostol. Pred ňou je socha neznámeho umelca, pravdepodobne talianskeho, ktorá sa stala známou ako fontána Nymfa alebo Vasmani. Z ozdobenej fontány pod sochou vyviera voda prameňa Försik, ktorý sa kedysi používal na hasenie. O pár krokov ďalej sa týči najväčší súbor Kossuthovej sochy v Maďarsku s vyznaním vyrytým do kameňa na podstavci. Na druhej strane námestia stojí baroková budova bývalej Zemplínskej župy, dnes so Zemplínskym archívom, v ktorom sú zachované písomné pamiatky z 12. storočia. Hlavné námestie sprevádza rad raných eklektických domov, informujúcich tých, ktorí kráčajú pomaly, že Sátoraljaújhely je aj mestom terás. Toto viac ako 760-ročné mesto je plné atrakcií a zábavy. Okrem bohatstva architektonického a kultúrneho dedičstva priťahuje množstvo turistov aj nádherné prírodné prostredie a atrakcie medzinárodne uznávaného Zemplínskeho dobrodružného parku. Po prehliadke niektorých miestnych zaujímavostí sme sa vydali na „Alföldi Kéktúra“.

Vinohradnícka oblasť Tokaj-Hegyalja sa z veľkej časti rozprestiera na svahovitých stranách Zemplínskych vrchov. Historická vinárska oblasť sa rozprestiera od Abaújszántó po Sátoraljaújhely z juhu na sever v dĺžke viac ako 90 km. Vynikajúce vína sú spôsobené kombinovanými účinkami mimoriadne priaznivej klímy, geografickej polohy a vulkanickej pôdy.

Zemplínsky archív – Sátoraljaújhely

Kazinczyho socha – Sátoraljaújhely

Zemplínsky archív

V severnej časti župného domu, ktorý bol postavený v rokoch 1754 až 1768, sa nachádza archív bývalej Zemplínskej župy. Jeho zariadenie je pamiatkou, keďže sa v ňom uchovávajú listiny, ktoré sa zachovali v pôvodnej podobe a sú staršie ako 800 rokov. Logický poriadok archívu stanovil v roku 1777 hlavný notár Antal Szirmay, známy historik. Jedným z jeho slávnych nástupcov bol maďarský intelektuálny vodca a jazykový inovátor Ferenc Kazinczy, ktorý v rokoch 1815 až 1831 pracoval pre archívy. Práve Kazinczy začal v roku 1815 viesť knihu návštev so známymi ľuďmi. Dnes je v 14 sálach zachovaná písomná minulosť osád Zemplénska, ktoré existovali do roku 1950 a osád Zemplínska, ktoré existovali do roku 1950. Najstaršie dokumenty sú ešte z roku 1271. Najzaujímavejšou a jednou z najnavštevovanejších častí archívu je zbierka historických listín Szirmay – Kazinczy, ktorá obsahuje listy nemecko-rímskych cisárov, sedemhradských kniežat, cirkevných hodnostárov, aristokratov a vojvodcov.

Mimoriadne bohaté sú aj feudálne záznamy, v ktorých sa od roku 1558 zachovali zápisnice zo župných snemov. Možno nájsť aj listy hnutí za slobodu Bocskai, Bethlena, Rákóczi-ovcov, prominentných osobností reformácie, vrátane Lajosa Kossutha.

Okrem študentov miestnej histórie, vysokoškolských pedagógov a študentov pripravujúcich dizertačné práce, etnografov a literárnych vedcov sú v inštitúcii vítaní aj zahraniční vedci.

Kontakt

adresa: 3980 Sátoraljaújhely, Kossuth tér 5.

tel.číslo: +36 70 490 60 23

web: https://mnl.gov.hu/mnl/bazml/satoraljaiuhelyi_fiokleveltar

Múzeum Ferenc Kazinczyho (Kazinczy Ferenc Múzeum)

Múzeum sa nachádza v jednej z najkrajších pamiatkovo chránených budov Sátoraljaújhely, len 100 metrov od hlavného námestia. Stavbu v tvare U, ktorá si dodnes zachovala klasicistické črty, dal postaviť Károly Sennyei v roku 1827, o čom svedčí aj letopočet nad kovanou bránou. V čase reformy tu fungovalo Zemplínske kasíno, ktoré je aj sídlom opozičnej šľachty, kam zavítali aj István Széchenyi, Sándor Petőfi, Lajos Kossuth či gróf Gyula Andrássy. Okrem periodických, tematických, vlastivedných a prírodovedných expozícií je múzeum, ktoré tu žije od roku 1990, jedným z centier miestneho kultúrneho života a aj vo svojej kasínovej dobe je miestom intelektuálnej elity. V jeho múroch a za dobrého počasia na vnútornom trávnom dvore sa konajú koncerty, ukážky vína a z týždňa na týždeň sem zavítajú zaujímavé osobnosti, aby sa podelili s verejnosťou o svoje príbehy, vedecké objavy či cestopisy.

Najobľúbenejšou výstavou pre rodiny je „Sprievodca lesníkov“, prírodoveda Zemplínskych vrchov, Hegyközu a Medzibodrožia, obdareného nádhernými prírodnými pamiatkami. Expozícia je umiestnená v interiéri podľa vzoru štandardného rodinného domu, takže sprievodca nás sprevádza z predsiene do izby, potom do kúpeľne a následne do obývačky. Prechádzkou po byte oživa úžasne pestrá geologická história oblasti a jej bohatá divoká zver. Veľkou obľubou detí je určovanie zvuku vtákov, alebo len rozpoznávanie bylín podľa čuchu. Na veľkú radosť miestnych bola v múzeu konečne dokončená expozícia miestnej histórie. Oplatí sa zúčastniť aj komentovanej prehliadky pre skupiny nad pätnásť osôb, na ktorú je potrebná predchádzajúca registrácia.

Múzeum Ferenc Kazinczyho – Sátoraljaújhely

Múzeum Ferenc Kazinczyho – Sátoraljaújhely

Kontakt

adresa: 3980 Sátoraljaújhely, Dózsa György u. 11.

tel. číslo: +36 47 322 351

web: www.kazinczyferencmuzeum.hu

Facebook: www.facebook.com/kazinczyferencmuzeum

Széphalom – Maďarsko

Múzeum maďarského jazyka (A Magyar Nyelv Múzeuma)

Kedysi samostatná obec sa pôvodne volala Kisbányácska. Oficiálny názov (Széphalom), ktorý dostal od Ferenc Kazinczyho, ktorý tu žije, sa oficiálne volá od roku 1886. V obci, len 2,5 km od Sátoraljaújhely, na mieste sadu bývalého Kazinczyho panstva, stojí honosná moderná svätyňa, ktorá je od roku 2008 jediným múzeom na svete, kde sa nám odhaľuje jazykové dedičstvo národa.

Kým v pamätnej sieni sú zachované pamiatky, originálne rukopisy a ďalšie pamiatky, ktoré sprevádzajú život a dielo literárneho vodcu, v expozícii múzea sa možno stretnúť s často prekvapujúcimi detailmi zo života jazykového inovátora. Veľký inovátor maďarského jazyka zmenil maďarský jazyk, aby sa dal preložiť do zahraničia. Zjednodušenie ich materinského jazyka a ustanovenie jazykových pravidiel priaznivo ovplyvnilo politické a ekonomické vzťahy so zahraničím, keďže sa uľahčila komunikácia a sprehľadnili zmluvy. Tento jav mnohí považujú za požehnanie, iní zas ľutujú stratené nárečia a výrazy, ktoré boli vzácnym pokladom ich materinského jazyka. Múzeum pomáha zabezpečiť, aby sa nezachovali ich jazykové spomienky a hodnoty. Hravosť a bohatosť maďarského jazyka si môžeme vychutnať aj vonku. Neobvyklou a prekvapivou súčasťou múzea je literárny herbár zriadený v múzejnej záhrade.

Prehliadky je možné si vyžiadať vopred, pre skupiny nad desať osôb je k dispozícii múzejná pedagogická výučba

Múzeum maďarského jazyka – Széphalom

Múzeum maďarského jazyka – Széphalom

Kontakt

Múzeum maďarského jazyka (A Magyar Nyelv Múzeuma)

adresa: 3988 Sátoraljaújhely-Széphalom, Kazinczy utca 275.

tel. číslo: +36 47 521 236

web: <https://nyelvmuzeum.net/>

Facebook: <https://www.facebook.com/nyelvmuzeum>

Kazinczyho pamätná sieň – Széphalom

Kazinczyho pamätná sieň

Pamätná sieň stojí na mieste domu Ferenc Kazinczyho v meste Széphalom, kde žil so svojou rodinou od roku 1806 až do svojej smrti v roku 1831. Pamätná sieň, ktorú navrhli Miklós Ybl a Antal Szkalnitzky, bola dokončená v roku 1873 a od roku 1876 víta návštevníkov. Klasicistická budova nie je mauzóleum, keďže Kazinczy odpočíva na cintoríne v parku. Spočiatku bol v Pamätnej sieni vystavený len Kazinczyho portrét, ktorý v roku 1828 namaloval József Pesky. Postupom času sa nahromadila bohatá zbierka pamiatok a suvenírov, ktorá sa zmenila na expozíciu. Otvorením Múzea maďarského jazyka (2008) bolo možné usporiadať výstavu o Kazinczyho živote. V duchu toho uvádzame reprezentatívny výber portrétov zhotovených ešte počas Kazinczyho života, ako aj ich kópie. K tomu sa pripája snímka Orlai Petricha o stretnutí Kazinczyho a Károlya Kisfaludyho, ktorá bola urobená pri príležitosti Kazinczyho storočnice. Obraz sumarizuje Kazinczyho ocenenie v literárnom svete. Spisovateľove relikvie boli uložené v sprievode súčasných kníh v presklenej skrini v apside, ktorú vyrobila Akadémia v roku 1897. Napravo a naľavo od vchodu visia vlajky žúp regiónu, čo naznačuje úzky vzťah spisovateľa k jeho vlasti.

Kazinczyho pamätná sieň – Széphalom

Kontakt

Múzeum maďarského jazyka (A Magyar Nyelv Múzeuma)

adresa: 3988 Sátoraljaújhely-Széphalom, Kazinczy utca 275.

tel. číslo: +36 47 521 236

web: <https://nyelvmuzeum.net/>

Facebook: <https://www.facebook.com/nyelvmuzeum>

Múzeum histórie tlače – Vizoly

Vizoly – Maďarsko

Táto viac ako 3000 rokov obývaná osada dostala poprednú úlohu, keďže je azda najznámejšou osadou v západnej časti Zemplínskych vrchov. Jeho význam v cirkevných dejinách je nespochybniteľný, nazýva sa aj ako Betlehem reformácie. Meno Vizoly sa najčastejšie vyskytuje v súvislosti s Bibliou. Prvýkrát v Uhorsku tu bola vytlačená Biblia celá preložená do maďarčiny. Naša prechádzka múzeom bude v tejto osade trvať dlhšie. Vo Vizoly sa oplatí stráviť celý deň, pretože okrem krásnych kostolov troch historických cierev, múzea histórie tlače, je tu aj geologická kuriozita. Hoci sa stále hľadajú dôkazy na určenie konkrétneho umiestnenia Biblie Vizolyi, všetci znalci sa zhodujú, že prvá Biblia úplne v maďarskom jazyku bola vydaná tu vo Vizoly.

Reformovanej cirkvi – Vizoly

Múzeum sídli v zrekonštruovanej budove cirkevnej základnej školy postavenej v roku 1929 za ministra Kunóa Klebersberga s kníhkupectvom Bálinta Mantskovita. K dispozícii je aj kópia Biblie Vizolyi, ktorú je možné zakúpiť. V múzeu sa nachádza starodávna tlačiarska dielňa zo 16. storočia, interaktívna tlač Biblie, história reformácie, ktorú možno sledovať na 3D mape, a v stajni sa nachádza vinárstvo Gáspára Károlyiho. Vedľa múzea nás zavedie aj starobyľý reformovaný kostol z obdobia Arpádovcov, kde je zážitkom na celý život vidieť jeden z originálnych kópií Vizolyiho biblie, ktorá radikálne zmenila maďarskú kultúru a históriu.

Kontakt

adresa: 3888 Vizoly, Szent János u. 123.

tel. číslo: +36 46 487 512; +36 70 749 8568

web: <http://vizolyibiblia.hu/>

Facebook: <https://www.facebook.com/VizolyReformatusTemplom>

Dielňa na tlač Biblie Vizsolyi

V obci funguje nezávisle od Reformovaného múzea Dielňa na tlač Biblie Vizsolyi. Faksimilné vydania Biblie Vizsolyi sa tu vyrábajú na novom, ale starom tlačiarskom lise. Nielen tlač, ale aj papier na to potrebný sa vyrába autentickým spôsobom, v papierenskej manufaktúre zo 16. storočia poháňanej vodným mlynom, ponorením. Do 31. októbra 2017 bude dokončených 200 Biblií Vizsolyi, ktoré sú dokonalou kópiou originálnych kníh. Súčasnou technikou spojenie robí reštaurátor kníhviazač, ktorý pôsobí aj vo Vizsoly. Originály kníh boli viazané do kože. Vtedajšia technika konečnej úpravy už neexistuje, takže súčasná garbiareň bola zrekonštruovaná a potrebné kože sa vyrábajú z vtedajších garbiarskych materiálov. Poslednou časťou práce je výroba armatúr. Keď tu vo Vizsoly prebieha takmer celý proces, je tu aj kasting. Postavila sa zlievareň a pred hosťami sa tu už pripravujú potrebné armatúry.

Dielňa na tlač Biblie Vizsolyi

Dielňa na tlač Biblie Vizsolyi

Kontakt

adresa: 3888 Vizsoly, Szent János u. 119.

tel.číslo: +36 30 602 7120; +36 20 272 9015

Facebook: www.facebook.com/vizsolyibiblianyomtatomuhely

Biel – Slovensko

Písomne sa názov obce ako Beyle nachádza v zakladajúcej listine obce Leles z roku 1214. Podobne ako v prípade viacerých osád v Bodroghőzi ani tu nie je celkom jasný pôvod názvu. Pred rokom 1620, keď obec prevzala rodina Senynyovcov, mala takmer 20 majiteľov. Úplne maďarsky obývaná obec si dodnes zachováva svoje náboženské a národné tradície, aj keď nedávnu migráciu obyvateľstva je cítiť aj tu. Je to veľmi blízko k mestu Kráľovský Chlmec, takže je ľahké prísť sem a pozrieť si hrad Sennyey.

Kaštieľ Sennyeyovcov – Biel

László Sennyey prestaval zámok, pôvodne postavený v barokovom štýle, v roku 1781. Rokokový klasicistický ráz, ktorý možno vidieť dodnes, získala budova až pri neskorších prestavbách. Budova v tvare písmena „U“ mala v 20. storočí niekoľko nedôstojných funkcií, snáď iba vtedy, keď v nej sídlila škola.

Hrad bol v 90. rokoch takmer úplne zničený, no na poslednú chvíľu bol vyhlásený za pamiatkovo chránený a mohlo sa začať s jeho obnovou. V centrálnej budove zámku sa nachádzajú dve stále expozície a knižnica. Taktiež sa tu konajú semináre, konferencie, dočasné umelecké výstavy, kurzy a kultúrne podujatia vrátane hudby, ktoré pomáhajú zachovať jazykové dedičstvo a kultúru ľudí, ktorí tu žijú. Stála expozícia pripomínajúca rodinu Sennyeyovcov je mimoriadne dobrá a patrí medzi najvýznamnejšie turistické atrakcie v regióne. Pred nami oživa skutočný rodinný román presahujúci historické veky. Vďaka ďalšej stálej expozícii sa hrad stal aj pútnickým miestom historikov, spisovateľov a obyčajných Maďarov.

Kaštieľ Sennyeyovcov – Biel

Súčasný majiteľ hradu už nie je schopný financovať rekonštrukcie a údržbu, a tak zrejme budú hľadať pre objekt nového majiteľa, ktorý tu bude môcť atrakcie aj naďalej prevádzkovať.

Kontakt

adresa: Hlavná 1 187, 076 41 Biel

tel. číslo: +421 908 414 128

Kráľovský Chlmec – Slovensko

Kráľovský Chlmec, osídlený už v neolite, je jedným z najstarších sídiel v Bodroghöze. Prvá známa písomná zmienka o meste je zo zakladacej listiny z roku 1214 a označovalo sa aj ako Heimech. Habsburgovci, Perényiovci, Rákócziovci, ba mohli by sme vymenovať aj pánov, považovali osadu za strategicky významnú, preto sa ju snažili posilniť hradnými múrmi. Žiaľ, dnes ich už veľa nezostalo. Kráľovský Chlmec, patriaci do Zemplínskej župy, bol už v 14. storočí trhovým mestom a bol centrom najsevernejšej vinohradníckej oblasti Karpatskej kotliny. Odtiaľto strapec, ktorý je vidieť aj v erbe mesta.

Mesto, ktoré existuje viac ako osemsto rokov, bolo niekoľkokrát zničené a vyludnené. Tatársky vpád, morová epidémia, opakovane ničivá epidémia cholery, bitky súčasných majiteľov, ale dokonca aj vojna za nezávislosť v roku 1848 a vojny 20. storočia zavalili mesto radom tragédií. Produkcia hrozna, jeden z hlavných spôsobov obživy mesta, sa stala obeťou epidémie fyloxéry. Tragickú minulosť však nechajme za sebou, keďže v meste obývanom prevažne Maďarmi je toho na čo vidieť, a preto sa tu oplatí stráviť celý deň. Navštíviť môžete aj zámok Zsuzsanny Lorántffy, Námestie Milenia či zrúčeninu hrady Csonkavár.

Jedno z najkrajších múzeí v tejto oblasti je pre návštevníkov príjemným výstavným priestorom, kde ohromujúca symbióza techniky 21. storočia a tisícročného národného dedičstva nielen niečo predvádza, ale má na návštevníkov aj myšlienkový a svetonázorový vplyv.

Kráľovský Chlmec

Hrad Čonka (Csonkavár) – Kráľovský Chlmec

Kontakt

adresa: Hlavná 1 187, 076 41 Biel

tel. číslo: +421 908 414 128

Regionálne múzeum Józsefa Mailátha
– Kráľovský Chlmec

Socha Józsefa Mailátha – Kráľovský Chlmec

Regionálna muzeálna expozícia Jozefa Mailátha

Ponúka najmodernejšie vzdelávacie, zábavné a vzrušujúce programy. Múzeum J. Mailátha je duchovnou pevnosťou a kultúrnym centrom oblasti. Prezentácia duševného a materiálneho dedičstva horného Medzibodrožia a Použia je taká zážitková, že pri jej prežívaní takmer zabudneme, že sme vlastne v múzeu. Pracovníci múzea sa snažia prilákať ľudí, ktorí sú vnímaví ku kultúre, hrdí na národné kultúrne dedičstvo. Okrem stálej expozície miestnej histórie sa tu konajú aj dočasné výstavy, o ktorých sa určite oplatí pred odchodom informovať. V múzeu nájdeme meno známe z dejín maďarskej literatúry. Slávnym rodákom z Kráľovského Chlmca je Mihály Helmečky, spisovateľ a jazykový inovátor, ktorý sa narodil v roku 1788 a potom na návrh Ferenc Kazinczyho dostal meno Helmečky. Spisovateľ a prekladateľ Mihály Helmečky bol významnou osobnosťou hnutia jazykových inovácií vedeného Kazinczym. Prišiel s príliš odvážnymi nápadmi a za to dostal pomerne veľa kritik od svojich súčasníkov. Maďarský jazyk nielen obnovila, ale aj obohatila o nové slová. Základná škola s vyučovacím jazykom maďarským v Kráľovskom Chlmcí prijala meno Mihály Helmečkyho, no až neskôr sa ukázalo, že sa nikde nenašla použiteľná maľba či iné zobrazenie jazykového novátora. Jeho jediná známa fotografia je v Pamätnej sieni Ferenc Kazinczyho v Széphalome.

Adresa: ul. J. Mailátha 2, Kráľovský Chlmec, 07701

Tel. číslo: +421 090 522 3435

Web: www.kcmap.sk

Facebook: <https://www.facebook.com/groups/1117557594931842/>

Borša – Slovensko

Ľudia tu žili už v neolite, no písomná zmienka o Borsi sa zachovala až zo začiatku 13. storočia. Hrad a panstvo vlastnili mnohí páni od Perényiovcov až po Rákócziovcov, no začiatkom 20. storočia začali chátrať. Turistický význam Borše našťastie rastie, za čo môže jednoznačne Rákócziho hrad. V Borše sú aj špeciálni turisti, ktorí pádlujú v obci Bodrog z Felsőszolca na druhej strane hranice. Hrad bol kompletne zrekonštruovaný v roku 2021.

Kaštieľ Rákóczi – Borša

Kaštieľ Rákóczi: Pôvodná stavba bola postavená za čias Bélu IV. a v súčasnej podobe je skvostom renesančnej architektúry. Povrávalo sa, že do rozsiahleho tunelového systému pod hradom sa zmestia dva konské povozy, ktoré by sa dali použiť pod zemou zo Sátoraljajúhelyu do Sárospataku. O tuneloch kolujú autentickejšie aj menej autentické príbehy, no nikto ich ešte úplne nepreskúmal.

Kaštieľ Rákóczi – Borša

Hrad bol viackrát rozširovaný a prestavovaný a z hľadiska funkcie bol napoly pevnosťou, napoly hradom. Jeho historický význam však nie je spôsobený vojnami alebo rozhodujúcimi udalosťami, ktoré sa tu odohrávajú, ale náhodou. Manželka Ferenc I. Rákócziho Ilona Zrínyi odišla do Košíc, aby tam porodila svoje budúce dieťa. Pôrod sa začal skôr, ako sa predpokladalo, a tak sa 27. marca 1676 Ferenc Rákóczi II. namiesto Košíc narodil v Borše. Práve vďaka tejto zhode okolností sa odvtedy hrad stal pútnickým miestom pre tých, ktorí sú hrdí na svoju maďarskosť a na knieža-bojovníka spomínajú ako na hrdinu nášho národa. Kto tu už bol, ten hrad, ktorý prešiel kompletnou rekonštrukciou, nespozná. Množstvo skúseností vás zaplaví, keď sa identifikujete s vekom, do ktorého spadnete po prekročení prahu vchodových dverí. Expozícia komplexným spôsobom predstavuje históriu hradu a fungovanie panstva zo 17. storočia. Na výstave získame vekový obraz o súčasnej Európe, o rodokmeni Rákócziovcov, ale aj o opatrovateľských či lekárenských zázrakoch a liekoch. Môžeme preniknúť do príčin Rákócziho vojny za nezávislosť, spoznať tajomstvá táborového života, ale môžeme nahliadnuť aj do princových dní v exile. Rákócziho kult je súčasťou maďarského národného sebavedomia.

Krásny hotel a reštaurácia ešte viac umocňujú zážitky Rákócziho. Borša na brehu Bodrogu je tiež súčasťou historickej vinárskej oblasti Tokaj-Hegyalja. Pre návštevníkov je teda nevyhnutnou povinnosťou ochutnať miestne vína. Rákócziho kult je prítomný nielen na historickej úrovni, ale meno sa ukázalo ako vynikajúca značka a módné slovo. Dostatok - hlavne potravinové produkty a inštitúcie, ale aj ubytovanie či spolok bol pomenovaný po Ferencovi Rákóczim II.

Kaštieľ Rákóczi – Borša

Kaštieľ Rákóczi – Borša

Kontakt

adresa: F. Rákócziho 102/32, 076 32 Borša

tel. číslo: +421 948 140 880

web: <http://www.borsikastely.hu/sk/>

Facebook: <https://www.facebook.com/kastielrakoczi/>

OBSAH

<i>Tematická trasa jazykového a literárneho dedičstva</i>	18
SÁROSPATAK – Maďarsko	19
<i>Reformované kolégium Sárospatak</i>	19
<i>Hrad Rákócziho</i>	21
SÁTORALJAÚJHELY – Maďarsko	22
<i>Zemplínsky archív</i>	23
<i>Múzeum Ferenca Kazinczyho</i>	24
SZÉPHALOM – Maďarsko	25
<i>Múzeum maďarského jazyka</i>	25
<i>Kazinczyho pamätná sieň</i>	26
VIZSOLY – Maďarsko	27
<i>Dielňa na tlač Biblie Vizsolyi</i>	28
BIEL – Slovensko	29
KRÁĽOVSKY CHLMEC – Slovensko	30
<i>Regionálna muzeálna expozícia Jozefa Mailátha</i>	31
BORŠA – Slovensko	32

Tokaj

Tematikus utak a Bodroghözben és a Zemplénben

A füzetek az Alsó- és Felső-Bodroghöz, illetve Zemplén Magyarországhoz és Szlovákiához tartozó területeinek felfedezéséhez, értékeinek megismeréséhez ajánlanak tematikus útvonalakat és praktikus információkat a történelmet, az egyházművészetet, a kultúrát, a művészeteket, a természetjárást és gasztronómiát kedvelő turisták számára.

Természeti turizmus
Történelmi örökség
Vallási turizmus
Kulturális örökség
Épített örökség
Művészeti értékek
Múzeumok
Nyelvi- és irodalmi örökség
Bor- és gasztronómia turizmus
Rendezvények

Tematické trasy v Bodroghözi a Zemplíne

Borúryi ponúkajú tematické trasy a praktické informácie pre turistov, ktorí majú radi históriu, kultúru, sakrálnu umenie, vychádzky do prírody a gastronómiu, aby spoznali a spoznávali hodnoty Medzibodrožia a Dolného a Horného Zemplína na obidvoch stranách hranice.

Prírodný turizmu
Turizmus historického dedičstva
Cirkevný turizmus
Kultúrne dedičstvo
Turizmus stavebného dedičstva
Umelecké hodnoty
Muzeá
Jazykové a literárne dedičstvo
Vínna turistika
Festivaly, podujatia

A kiadvány tartalma nem feltétlenül képviseli az Európai Unió hivatalos álláspontját.

Obsah tejto publikácie nemusí nevyhnutne predstavovať oficiálne stanovisko Európskej únie.

The content of this publication does not necessarily represent the official position of the European Union.

Felelős kiadó • Zodpovedný vydavateľ: Demeter Szilárd • Petőfi Irodalmi Múzeum • Literárneho múzea Petőfiho
Budapest, 2022.